

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

VAIDEOTSUS
isikuandmete kaitse asjas nr. 2.1-1/16/1044

Otsuse tegija	Andmekaitse Inspektsiooni juhtivinspektor Merit Valgjärv
Otsuse tegemise aeg ja koht	04. 08.2016 Tallinn
Vaide esitamise aeg	22.07.2015 (Andmekaitse inspektsioonis registreeritud 25.07.2016)
Vaidlustatav haldusakt või toiming	Andmekaitse Inspektsiooni menetluse alustamata jätmise teade 22.06.2016 nr 2.1-1/16/1044
Vaide esitaja	xxx address: e-posti aadress:xxx

RESOLUTSIOON:

Haldusmenetluse seaduse (HMS) § 85 punkti 2 alusel otsustan:

rahuldada vaie osaliselt ning teha uus otsus nõude osas alustada Justiitsministeeriumi üle järelevalvet kohtulahendite Riigi Teataja leheküljel säilitamiseks viisil, mis ei võimaldaks eraisikutel kõiki lahendeid automaatselt kopeerida ja moodustada andmebaase, mille pidamiseks puudub legitiimne eesmärk.

VAIDLUSTAMISVIIDE:

Vaide esitaja saab käesoleva otsuse vaidlustada 30 päeva jooksul, esitades halduskohtumenetluse seadustiku kohase kaebuse Tallinna Halduskohtusse.

FAKTILISED ASJAOLUD:

01.06.2016 esitas xxx Andmekaitse Inspektsioonile kaebuse isikuandmeid sisaldava teabe avalikustamise lõpetamiseks interneti leheküljel xxx Kaebuse esitaja nõue oli:

- 1. Teha isikuandmete avaldajale ettepanek/ettekirjutus isikuandmete avaldamise lõpetamiseks interneti leheküljel xxx*
- 2. Teha justiitsministeeriumile ettekirjutus kohtulahendite Riigi Teataja lehelüljel säilitamiseks viisil, mis ei võimaldaks eraisikutel kõiki lahendeid automaatselt kopeerida ja moodustada andmebaase, mille pidamiseks puudub legitiimne eesmärk.*

22.06.2016 koostas Andmekaitse Inspeksioon menetluse alustamatajätmise teate nr 2.1-1/16/1044, milles selgitas järgmist: *Andmekaitse Inspeksioonis on registreeritud Teie kaebus portaali cases.legal vastu isikuandmeid sisaldava teabe avalikustamise lõpetamiseks leheküljel xxx. Taotlete, et inspeksioon teeks isikuandmete avaldajale ettepaneku/ettekirjutuse isikuandmete avaldamise lõpetamiseks sellel leheküljel ning justiitsministeeriumile ettekirjutuse kohtulahendite Riigi Teataja leheküljel säilitamiseks viisil, mis ei võimaldaks eraisikutel kõiki lahendeid automaatselt kopeerida ja moodustada andmebaase, mille pidamiseks puudub legitiimne eesmärk.*

Selgitame kõigepealt, et Andmekaitse Inspeksioon ei saa teha eelnimetatud võrgulehe haldajale õiguslikult siduvaid ettekirjutusi. Isikuandmete kaitse seadus, milles sätestatud isikuandmete töötlemise nõuete täitmise üle teostab järelevalvet Andmekaitse Inspeksioon, kehtib üksnes Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni all oleva territooriumi piires.

Võrgulehe cases.legal haldaja on registreeritud Austraalias. Portaali kogub andmeid erinevate maade avalikest kohtulahendite registritest. Eestis on kohtulahendid avalikustatud Riigi Teataja võrgulehel, kust portaali on selle võtnud taaskasutusse. Teie isikuandmeid sisaldav kohtulahend on avalik ning leitav Riigi Teatajast vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 408¹.

Avalike andmete taaskasutamine ei ole keelatud. Küll aga on igal inimesel õigus nõuda isikuandmete avalikustamise lõpetamist, välja arvatud, kui see toimub seaduse alusel või ajakirjanduslikul eesmärgil ning andmete jätkuv avalikustamine ei kahjusta ülemääraselt inimese õigusi.

Andmete eemaldamiseks võrgulehelt cases.legal saate nende poole pöörduda aadressemail@cases.legal või contact@privacyprotect.org kasutades.

Samuti on Teil õigus pöörduda taotlusega andmete eemaldamiseks otsingutulemuste hulgast otse otsingumootorite poole. Teavet, kuidas andmeid Google'ist eemaldada, leiate inspeksiooni kodulehel www.aki.ee aaelu kaitset käsitlevas osas korduma kippuvate küsimuste alt.

Riigi Teatajat annab välja Justiitsministeerium Riigi Teataja seaduse alusel. Tema korraldab ka aktide avaldamise ning tagab Riigi Teataja kättesaadavuse, usaldusväärse ja kasutusmugavuse. Andmekaitse Inspeksioonil ei ole alust sekkuda Riigi Teataja väljaandja tegevusse seni, kuni andmekogupidamine on kooskõlas seaduse nõuetega. Käesoleval juhul ei ole meile teada asjaolusid, mis annaksid põhjust järelevalvemenetluse algatamiseks, sest nii Riigi Teataja väljaandmine kui ka selles aktide, otsuste jm avaldamine toimub seaduse alusel.

25.07.2016 esitas xxx vaide Andmekaitse Inspeksiooni menetluse alustamata jätmise teate 22.06.2016 nr 2.1-1/16/1044 peale.

VAIDE ESITAJA SELETUS:

1. Asjaolud

1.1 06.03.2014. a tegi Pärnu Maakohtu Haapsalu kohtumaja kohtunik xxx (edaspidi Kaebaja) suhtes süüdimõistva kohtuotsuse kriminaalasjas nr xxx.

1.2 29.05.2016. a pärast seda kui Kaebaja tegi restorani juhatajana oma töötajale märkuse põhjuseta töölt puudumise kohta, siis töötaja ütles, et googeldades leheküljelt xxx sai teada, et mind on karistatud kuriteo toimepanemise eest ja ähvardas sellest kõigile minu tehingupartneritele rääkida.

1.3 Antud lingil xxx on avaldatud Kaebaja suhtes 2014. a tehtud kohtuotsus, mis sisaldab ka Kaebaja isikukoodi ja nime. Lingil kättesaadav teave on avalikustatud Kaebaja loata ja tehtud kättesaadavaks piiramatu arvuga isikute ringile.

1.4 22.06.2016. a jättis AKI menetluse alustamata, kuna AKI ei saa teha võrgulehele õiguslikult siduvaid ettekirjutusi, sest IKS-s sätestatud isikuandmete töötlemise nõuete üle järelevalve teostamine kehtib üksnes Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni all oleva territooriumi piires. Lisaks ei ole AKI-le teada asjaolusid, mis annaksid aluse järelevalvemenetluse alustamiseks Justiitsministeeriumi suhtes, kes annab välja Riigi Teatajat, sest Riigi Teatajas aktide ning otsuste avaldamine toimub seaduse alusel.

2. AKI on põhjendamatult jätnud menetluse alustamata.

2.1 AKI on teates leidnud, et ei algata järelevalvemenetlust.

Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-85-15 leidnud, et kohustamisnõude rahuldamise üheks

eelduseks on see, et vastustaja on õigusvastaselt keeldunud haldusakti andmisest või toimingu sooritamisest, olnud tegevusetu või viivitanud. Kohustamiskaebus on sellises olukorras asjakohane.

Kaebaja taotleb, et AKI väljastaks tema kaebuse lahendamise kohta kaalutusvigadeta haldusakti.

2.2 Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-85-15 leidnud, et andmekaitse Inspektsiooni järelevalve üheks peamiseks eesmärgiks on just kaitsta füüsiliste isikute õigust eraelu puutumatusel. Euroopa Kohtu jurist on kohtuasjas nr C-240/15 esitatud ettepanekus leidnud, et andmekaitseasutused tagavad põhiõiguse eraelu puutumatusel.

Riigikohtu lahendites nr 3-3-1-85-15, 3-3-1-3-12 ja 3-2-1-159-14 on leitud, et IKS § 11 lg 1 piirab teiste sama seaduse sätete kohaldamist, mitte ei ole iseseisev alus andmete töötlemiseks. Ka ei tulene sellest sättest, et juba avalikustatud isikuandmete uueks töötlemiseks ei pea olema seaduslikku alust. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on asjades nr 33497/07, 3401/07 ja 3514/02 rõhutanud, et andmete kajastamine näiteks kohtumenetluses ei anna blankovolitust andmete avaldamiseks meedias.

IKS § 33 lg 1 p 4 järgi AKI teeb koostööd rahvusvaheliste andmekaitse järelevalve organisatsioonidega ja välisriikide andmekaitse järelevalve asutuste ning välisriikide muude pädevate asutuste või isikutega. Euroopa Kohtu juristi poolt kohtuasjas nr C-230/14 esitatud ettepanekust nähtub, et järelevalveasutuste koostöö sisu on mitte üksnes teabevahetus, vaid ka „piiriüleste kaebuste läbivaatamine, teise järelevalveasutuse jaoks tõendite kogumine või sanktsioonide kehtestamine.

AKI teates märgitu, et AKI ei saa teha võrgulehele õiguslikult siduvaid ettekirjutusi, sest IKS-s sätestatud isikuandmete töötlemise nõuete üle järelevalve teostamine kehtib üksnes Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni all oleva territooriumi piires, on vastuolu eelnevalt märgitud IKS § 33 lg 1 p-ga 4 ja Euroopa Kohtu juristi ettepanekus märgituga. Lisaks on AKI teates märgitu vastuolus ka AKI enda varasema praktikaga, sest AKI on varem nentunud, et "Esiialgu vLex Eestist tulevatele kodanike pöördumistele ei reageerinud, ent meie sekkumise järel teevad nad nüüd koostööd ja arvestavad nõudmistega andmed eemaldada. Vastasel juhul tegeleks nendega Hispaania andmekaitsjad," selgitab Neeme¹.

3. Avaldaja rikub kohtuotsuse ja seal sisalduva delikaatse informatsiooni avalikustamisega Kaebaja õigusi.

3.1 Õiguslik kontekst.

Isikuandmete kaitse seaduse § 4 lõike 1 (edaspidi IKS) järgi isikuandmed on mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on. IKS § 5 järgi isikuandmete töötlemine on iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, muutmine ja avalikustamine, juurdepääsu võimaldamine isikuandmetele, päringute teostamine ja väljavõtete tegemine, isikuandmete kasutamine, edastamine, ristikasutamine, ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine, või mitu eelnimetatud toimingut, sõltumata toimingute teostamise viisist ja kasutatavatest vahenditest.

IKS § 6 p 1 järgi isikuandmeid võib koguda vaid ausal ja seaduslikul teel. IKS § 10 lõike 1 järgi isikuandmete töötlemine on lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul, kui seadus ei sätesta teisiti. IKS § 11 lg 3 kohaselt andmesubjektil on õigus igal ajal nõuda isikuandmete avalikustajalt isikuandmete avalikustamise lõpetamist.

Jõustunud kohtulahendi avalikustamist reguleerib KrMS § 408¹, mille kohaselt jõustunud

¹ Rain Pruul. Hispaania firma äritseb Eesti kohtulahenditega. Kättesaadav <http://w3.ee/openarticle.php?id=1233360&lang=est>.

kohtuotsus ja menetlust lõpetav jõustunud kohtumäärus avalikustatakse koos süüdistatava nime ja isikukoodi või sünniajaga elektroonilises Riigi Teatajas.

Riigikohtunik Villu Kõve on tabavalt märkinud, et kohtuotsused nii laialdaselt interneti teel kättesaadavad oleksid nagu Eestis, on mujal harukordne².

Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon nr 108 artikli 6 kohaselt on tundlikud ka süüdimõistvaid otsuseid käsitlevad andmed.

Euroopa Kohtu lahendites nr C-473/12 p 28, C-468/10 ja C-469/10 on märgitud, et direktiivi 95/46 põhjendustest 3, 8 ja 10 tuleneb, et liidu seadusandja soovis lihtsustada isikuandmete vaba liikumist, ühtlustades liikmesriikide õigusnorme, tagades samas isikute põhiõiguste, eelkõige õiguse eraelu puutumatusse, kaitse ja liidus kaitstuse kõrgema taseme. Selle direktiivi artikkel 1 kohustab liikmesriike kaitsma isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige nende õigust eraelu puutumatusse.

EIOK on kohtuasjas nr 24029/07 M.M. vs Ühendkuningriik leidnud, et Artikli 8 kaitsealas on isiku kohta informatsiooni kogumine, sh avalikest allikatest kättesaadava informatsiooni kogumine. Isiku õigusvastase käitumisega seotud informatsioon on eriti tundlik isiklik teave artikli 8 tähenduses. Mida kaugemale ajas jääb õigusvastane käitumine, seda enam muutub see isiku eraelu osaks.

Hispaania Kõrgem Kohus leidis 03.03.1995. a kohtuasjas (Tribunal Supremo (Sala De Lo Contencioso-Administrativo, Seccion 1), et vaatamata sellele, et kohtumenetlus on avalik, on üksnes menetlusosalistel õigus näha kohtuotsust. Hispaania Kõrgem Kohus leidis asjas (Tribunal Supremo Sala De Lo Contencioso-Administrativo Seccion 6A 26.06.2008) leidnud, et andmed süüdimõistmise kohta on isiklikud andmed ning kohtuotsuses sisalduv informatsioon ei ole avalikult kättesaadav. Ka asjas Hispaania Konstitutsioonikohus on 22.07.1999. a asjas (Sentencia Tribunal Constitucional (STC) leidnud, et kriminaalkorras süüdimõistmine on isiklik (konfidentsiaalne) informatsioon ja seda kaitstakse põhiseadusest tuleneva õigusega eraelu privaatsusele. Samas asjas leidis kohus, et põhiseadusest tulenev õigus eraelu puutumatusse garanteerib anonüümsuse- õigusele olla mitte tuntud (teadaolev).

Hispaanias madalamastme kohtuotsuseid kriminaalasjades ei avalikustata, küll kõrgeima kohtu ja apellatsioonikohtu otsused avalikustatakse, kuid nimed ja muu identifitseerimist võimaldava info peab muutma anonüümseks³.

NB!!! Rõhutan, et õiguskirjanduses on märgitud, et Hispaania seadused ja poliitika süüdimõistmiste kohta informatsiooni avaldamise ja kohtulahendite avalikustamise küsimustes esindab tüüpilist Euroopa riikide käsitlust⁴.

Sellega seoses on märgitudki, et kuna Euroopa riigid tunnustavad väärikut ja austavad süüdimõistetud isiku reputatsiooni, privaatsust ja peavad oluliseks süüdimõistetud rehabiliteerimist, siis Euroopa riigid kaitsevad üksikisiku kriminaalse ajaloo seonduvat informatsiooni ja kaitsevad üksikisikut riigi poolse häbitava ja alandava informatsiooni, sealhulgas süüdimõistvate kohtuotsuste avalikustamise eest⁵.

Pärast kohtuotsuse tegemist jäävad isiku karistatust puudutavad andmed edasi isikuandmeteks ning nende puhul tuleb arvesse võtta isikuandmeid puudutavaid piiranguid, muuhulgas ka põhiseaduse §-s 26 ning EIOK artiklis 8 sätestatud eraelu puutumatus. Euroopa Inimõiguste Kohus on isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist käsitletud eraelu puutumatusse riivena. Viimasel ajal räägitakse sageli ka informatsioonilisest enesemääramisõigusest ning selle riivest. PS-s toodud põhiõiguste kataloogi järgi saab

² Martin Smutov. Riigikohtunik: kohtunike hulgas valitseb selles küsimuses arvamuste paljusus. Kättesaadav <http://www.postimees.ee/953550/riigikohtunik-kohtunike-hulgas-valitseb-selles-kusimuses-arvamuste-paljusus>.

³ James B. Jacobs Elena Larrauri. Are criminal convictions a public matter? The USA and Spain. Punishment & Society January 2012 14: 3-28. P 9.

⁴ James B. Jacobs Elena Larrauri. Are criminal convictions a public matter? The USA and Spain. Punishment & Society January 2012 14: 3-28. P 2.

⁵ Jacobs, James B. and Larrauri, Elena, "EUROPEAN CRIMINAL RECORDS & EX-OFFENDER EMPLOYMENT" (2015). New York University Public Law and Legal Theory Working Papers. Paper 532. P 7, 26.

toimingud isikuandmetega paigutada eraelu kaitsealasse⁶. Informatsioon isiku süüdimõistmise kohta langeb eraelu reguleerimisalasse⁷. Euroopas on ilmselge, et üksikisiku kriminaalkaristusega seonduv teave on konfidentsiaalne⁸ ning Enamikes Euroopa riikides loetakse andmeid, mis seovad isikut mingi kriminaalse sündmusega, erilist kaitset vajavateks isikuandmeteks (nt Belgia, Soome, Taani, Hispaania, Island, Kreeka, Leedu, Norra, Saksamaa jne).⁹

Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-85-15 leidnud, et PS § 26 järgi on igapäevane õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. Õigus eraelu puutumatusel ei ole üksnes kaitseõigus riigi sekkumise vastu, vaid see loob riigile ka positiivseid kohustusi. IKS § 1 lg 1 järgi on selle seaduse eesmärk kaitsta isikuandmete töötlemisel just füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusel. Sama eesmärk on fikseeritud direktiivis 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (edaspidi andmekaitse direktiiv), mida IKS üle võtab (vt andmekaitse direktiivi art 1 lg 1). Andmekaitse direktiivi art 28 kohaselt peavad liikmesriigid ellu kutsuma järelevalveasutuse, kes vaatab läbi kõigi isikute või kõnealuseid isikuid esindava ühenduse esitatud avaldused nende õiguste ja vabaduste kaitse kohta seoses isikuandmete töötlemisega ning teavitab andmesubjekte avalduse tagajärgedest. Seega on Andmekaitse Inspektsiooni järelevalve üheks peamiseks eesmärgiks just kaitsta füüsiliste isikute õigust eraelu puutumatusel.

Kaebaja on lapsevanem ning tal on xxx. Kaebaja juhib tähelepanu ka õiguskantsleri poolt märgitule, et vanema häbimärgistamine võib mõjuda ka lapsele ja tema suhetele sama vanemaga¹⁰.

Euroopa riigid kaitsevad üksikisiku kriminaalse ajalooga seonduvat informatsiooni ja kaitsevad üksikisikut riigi poolse häbistava ja alandava informatsiooni, sealhulgas süüdimõistvate kohtuotsuste avalikustamise eest¹¹.

Õigus eraelule ei ole piiratud küsimustega, mis seonduvad isiklike saladuste või intiimsusega, vaid laieneb ka õigusele luua ja arendada suhteid teiste inimestega¹². Süüdimõistmise kohta info avalikustamine mõjutab isiku vabadust arendada suhteid ja töötamist teiste isikutega eriti kui informatsioon on kaua kättesaadav pärast sündmust ennast¹³. Õiguskirjanduses on leitud, et süüdimõistmise kohta informatsiooni avalikustamine rikub isiku enesevääriskust ja eraelu puutumatus, rehabilitatsiooni eesmärki. Rehabilitatsiooni eesmärki kahjustatakse tõsiselt kui informatsioon süüdimõistva kohtuotsuse kohta on avalikkusele kättesaadav¹⁴.

Saksa Konstitutsioonikohus on rõhutanud, et kriminaalkurjategijate resotsialiseerimine on põhiseaduslik ülesanne¹⁵.

Stigmatiseeritud on põlatud, devalveeritud, hüljatud, eiratud ja välditud. Nad kogevad diskrimineerimist, solvanguid, rünnakuid ja neid isegi mõrvatakse. Ühtlasi on kriminaalpoliitika suunatud eelarvamuste kinnistamisele, nähes ette võimaluse eristada

⁶ Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. § 26, kommentaar 9.3.

⁷ Amos Merris. Human Rights Law. Bloomsbury Publishing, 2014. P 419.

⁸ James B. Jacobs Elena Larrauri. Are criminal convictions a public matter? The USA and Spain. Punishment & Society January 2012 14: 3-28. P 19.

⁹ P.F. Lillemaa. „Märkusi isikuandmete kaitse seaduse eelnõu kohta“. Juridica VII/2002, lk 449.

¹⁰ „Lapse huve kahjustab oma isa, ema nime lugemine „avalikust häbipostist.““ Vt Õiguskantsleri 21.07.2011 kiri 6-1/101171 /1102155.

¹¹ Jacobs, James B. and Larrauri, Elena, "EUROPEAN CRIMINAL RECORDS & EX-OFFENDER EMPLOYMENT" (2015). New York University Public Law and Legal Theory Working Papers. Paper 532. P 7, 26.

¹² R.C.A. White and C. Ovey, Jacobs, White and Ovey: The European Convention On Human Rights. Oxford, OUP, 2010. p.358; D.J., Harris, M. O'Boyle, and C. Warbrick. Law of the European Convention on Human Rights. Oxford, Oxford University Press, 2009. p.364.

¹³ Elena Larrauri Pijoan. Criminal Record Disclosure and the Right to Privacy. [2014] Crim. L.R., Issue 10 © 2014 Thomson Reuters (Professional) UK Limited. P 731.

¹⁴ James B. Jacobs Elena Larrauri. Are criminal convictions a public matter? The USA and Spain. Punishment & Society January 2012 14: 3-28. P 12.

¹⁵ C. Flügge. Vanglakaristus ja vanglasüsteem Saksamaal. Juridica III/2004. lk 190.

kurjategijaid teistest isikutest. Sellega on riik kinnitanud kodanike eelarvamusi kurjategijate kui ühiskonna silmis negatiivse märgi kandjate staatust. Töö autor nendib, et kuigi karistusregistri avalikkusel on kindlasti ka positiivne roll elukeskkonna kujundamisel, võib see siiski tuua kaasa osade kodanike puhul põhjendamatute eelarvamuste tõttu rasked tagajärjed oma eluga hakkamasaamisel. Kurjategijate stigmatiseerimine toob endaga kaasa kurjategijate suhtes eelarvamuste tekkimise, mis omakorda mõjutavad pärast karistuse kandmist või karistuse kandmise ajal (tingimisi vabastatud, üldkasulik töö jt) nende võimalusi luua uusi sotsiaalseid suhteid või leida endale rahaliste vahendite saamiseks töökoht. Nende tegurite puudumisel on kurjategija toimimine tema elukeskkonnas piiratud ja võib endaga kaasa tuua uute kuritegude toimepanemise. Ka kurjategija lähiring võib pöörduda tema vastu tänu tema õigusvastasele käitumisele, näidates sellega välja oma suhtumist temasse. Samuti võivad teiste inimeste reaktsioonid näidata vastavalt siis kas negatiivset või positiivset suhtumist, saades teada, et isik on viibinud vangistuses. Tõenäolisem on siiski, et reaktsioon on negatiivne. Kurjategijate stigmatiseerimisega kaasnevad majanduslikud ja sotsiaalsed probleemid on tegelikult, millega tuleks ühiskonnas rohkem tegeleda. Pealtnäha võib neid endid süüdistada teatud käitumises ning järelikult on nad ise süüdi ka tagajärgedes, kuid vaatamata sellele ei vähenda selline mõtteviis probleeme kurjategijate taasühiskonnastumisega. Neile probleemidele lisanduvad ka isiku eneseteadvusega seotud probleemid, mis kõik koostöös suunavad isikut omaks võtma kurjategija eluviisi, mis on üheks korduvkuritegevust põhjustavaks teguriks. Stigmatiseerimine ei too endaga kaasa mitte alati otseselt kuritegelikku käitumist, vaid sildistamise käigus mõjutab ta inimese elukeskkonna erinevaid valdkondi, mis motiveerivad inimest asuma taas kuritegelikule teele. Stigmatiseerimine toob endaga kaasa mitmeid olulisi tagajärgi: võimetus ühiskonda sobituda, enesehinnangu langus, majanduslikud probleemid. Liigne stigmatiseerimine ei aita kaasa ühiskonna normaalsele toimimisele¹⁶.

Goffman on õiguskirjanduses leidnud, et me usume, et isikud, kellel on küljes stigma, ei olegi nagu päris inimesed. Selle eeldusega me teostame mitmeid erinevaid diskrimineerimisvorme, läbi mille me efektiivselt, sageli mõtlematult, vähendame selle isiku võimalusi elus hakkamasaamiseks¹⁷.

Elektroonilise meedia levik on teinud võimalikuks kõikvõimaliku teabe töötlemise ja sellega on tekkinud oht inimeste privaatsusele, sest seda teavet on võimalik kuritegelikult ära kasutada (M. Sarapuu). Samuti leiti, et kohtulahendi ülilihtne kättesaadavus on suur oht – ohuks on isikute andmebaaside loomine ja andmete ärakasutamine¹⁸. Avatud ühiskonna sihiks ei ole isiku tegevuse võimalikult suure läbipaistvuse saavutamine, veel vähem tema allutamine avalikkuse valvsa silma kontrollile. On suur vahe, kas teabele soovitakse ligi pääseda pelgalt uudishimust või põhjendatud huvist.¹⁹

Seega Kaebaja nime ja isikukoodi avalikustamine kohtulahendis ja eraisikule kuuluvas andmebaasis kui stigmatiseerimise viis ei aita kaasa ühiskonna normaalsele toimimisele, vaid põhjustab suure hulga negatiivseid ja soovimatuid tagajärgi- võimaldab kohtulahenditega äritseta²⁰. Nii võib vanema häbimärgistamine mõjuda ka häbimärgistatud lapsevanema lapsele ja tema suhetele sama vanemaga ning annab näiteks Kaebaja töötajatele võimaluse kasutada eraisiku andmebaasis olevat infot Kaebaja vastu (saab ähvardada Kaebajat sellega, et juhul kui Kaebaja reageeriks töötaja poolsele lepingurikkumisele, siis töötaja teavitab Kaebaja tehingupartnereid Kaebaja suhtes tehtud süüdimõistvast kohtuotsusest).

3.2 Jõustunud kohtuotsuse automaatne avalikustamine on Põhiseadusega vastuolus.

¹⁶ Kallas, Sandra. Kurjategijate stigmatiseerimine: eesmärk, protsess ja tagajärjed. Magistritöö, 2013. lk 48-57

¹⁷ E. Goffman. Stigma and Social Identity. P 79.

¹⁸ Helen Kranich. Ühiskonna (eba)normaalne areng ja inimõigused. Nimede kohtulahendites avalikustamise näide. Juridica, 2015, nr 4, lk 277-289.

¹⁹ I. Pilving. „Sugupuud müügiks ja roolijoodikud häbiposti? Isikuandmetega seonduvad piirangud avaliku teabe avaldamisel“. Juridica II/2004, lk 81 ja 76.

²⁰ Rain Pruul. Hispaania firma äritseb Eesti kohtulahenditega. Kättesaadav <http://ekspress.delfi.ee/kuum/hispaania-firma-aritseb-est-kohtulahenditega?id=32860695>

2014. a eelnõuga nr 578 SE (Kriminaalmenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus) sooviti kehtestada KrMS § 408¹ lõike 2 muudatus, mis käsitles avalikustatavas kohtulahendis süüdistatava nime initsiaalide või tähemärgiga asendamist ning nägi ette juhud, mil isiku nime ei asendata, kuid see muudatus ei jõustunud. Eelnõu seletuskirjas märgiti, et teema vajab sügavamalt analüüsi, kuid rõhutati, et riik peab tagama seaduse sätte vastavuse põhiseaduse §-s 11 sisalduvale (NB! Autori rõhutus) proportsionaalsuse põhimõttele.

Arvestades, et Eestis on näiteks karistusregistrisse kantud andmed üldjuhul avalikud ning kohtulahendid on samuti suures osas avalikud (KrMS § 408¹), võib (NB!!!!) tõusetuda küsimus Eesti õiguse kooskõlast siduvate rahvusvaheliste õigusaktidega ning väljakujunenud õiguspraktikaga, siis magistritöö autor Julia Antonova märkis, et teema väärrib kindlasti edasist käsitlust²¹.

EIOK on lahendis Olsson vs Sweden märkinud, et sekkumisele peab vastama ülekaalukas ühiskondlik vajadus ning see peab olema taotletava eesmärgiga proportsionaalne.²² Ka Elena Larrauri on leidnud, et süüdimõistmise kohta informatsiooni avalikustamine peab olema vajalik ühiskonnas ning peab saavutama õiglase tasakaalu erinevate - avalikkuse kaitsmise ja süüdimõistatud isiku eraelu kaitse tagamise eesmärkide vahel ning arvestada tuleb ka kriminaalõiguse huve isiku resotsialiseerumisel ning reintegreerimisel. Kokkuvõttes süüdimõistmise kohta info avaldamine peab olema proportsionaalne²³.

Nii Hispaania kui ka Euroopa kriminaalõiguse teoreetikud on täielikult vastu häbistavatele sanktsioonidele. Leitakse, et kriminaalkorras süüdimõistmise kohta informatsiooni levitamine moodustab täiendava sanktsiooni, mis rikub nii proportsionaalsuse kui ka legaalsuse printsiipi, kuna süüteo eest ette nähtud karistus ei hõlma ja ei sisalda avalikku alandamist²⁴.

Ühendkuningriigi Kõrgem Kohus on asjas R (T) v Chief Constable of Greater Manchester Police leidnud, et automaatne kantud karistuste avalikustamine on diskrimineeriv ebaproportsionaalne ning irratsionaalne.

Õiguskirjanduses kohtupraktikale²⁵ viidates leitud: kõikide süüdimõistvate kohtuotsuste kohustuslik avaldamine on ebaproportsionaalne ning vastuolus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8²⁶. Sama seisukohta on väljendanud ka Piers von Berg²⁷.

Õiguskirjanduses on põhjendatult väidetud, et süüdimõistetu privaatsust vähem piirav abinõu võiks olla süüdimõistatud isiku andmete avaldamine vaid avalikus karistusregistris ning mitte kohtuotsuses²⁸.

²¹ Julia Antonova. Isikuandmete kaitse kohtueelses kriminaalmenetluses Eestis. Magistritöö, 2015. Lk 11.

²² Olsson vs Sweden, 24.03.1988.

²³ Elena Larrauri Pijoan. Criminal Record Disclosure and the Right to Privacy. [2014] Crim. L.R., Issue 10 © 2014 Thomson Reuters (Professional) UK Limited. P 735.

²⁴ Von Hirsch A and Wasik M. Civil disqualifications attending conviction: A suggested conceptual framework. Cambridge Law Journal 56(3): 599–626. James B. Jacobs Elena Larrauri. Are criminal convictions a public matter? The USA and Spain. Punishment & Society January 2012 14: 3-28. P 19.

²⁵ R. (on the application of L) v Commissioner of Police of the Metropolis [2009] UKSC 3; [2010] 1 A.C. 410.41. R (on the application of T) v Secretary of State for the Home Department [2014] UKSC 35; [2014] 3W.L.R. 96 “

²⁶ Elena Larrauri Pijoan. Criminal Record Disclosure and the Right to Privacy. [2014] Crim. L.R., Issue 10 © 2014 Thomson Reuters (Professional) UK Limited. P 731. Piers von Berg. Criminal Judicial Review: A Practitioner's Guide to Judicial Review in the Criminal Justice System and Related Areas. Bloomsbury Publishing, 2014. P 36.

²⁷ Piers von Berg. Criminal Judicial Review: A Practitioner's Guide to Judicial Review in the Criminal Justice System and Related Areas. Bloomsbury Publishing, 2014. P 36.

²⁸ Hansen, T. Õigus eraelu puutumatusle vs Kohtulahendi avalikustamine. Magistritöö, 2012. Lk 55.

Kaebaja leiab, et kokkuvõtvalt on erialakirjanduses ja kohtupraktikas leitud:

- 1) *Kuigi kohtumenetlus on küll avalik, siis üksnes menetlusosalistel on õigus näha kohtuotsust*
- 2) *Andmed süüdimõistmise kohta on isiklikud andmed ning kohtuotsuses sisalduv informatsioon ei ole avalikult kättesaadav;*
- 3) *Kui kohtuotsused avalikustatakse, siis nimed ja muu identifitseerimist võimaldava info peab muutma anonüümseks;*
- 4) *kriminaalkorras süüdimõistmise kohta informatsiooni levitamine moodustab täiendava sanktsiooni, mis rikub nii proportsionaalsuse kui ka legaalsuse printsiipi;*
- 5) *kõikide süüdimõistvate kohtuotsuste kohustuslik avaldamine on ebaseaduslik;*
- 6) *süüdimõistetute privaatsust vähem piirav abinõu võiks olla süüdimõistetute isiku andmete avaldamine vaid avalikus karistusregistris ning mitte kohtuotsuses.*

Eesti õiguskirjanduse, EIÕK ning välisriikide kohtupraktika ja õiguskirjanduse kohaselt Kaebaja nime ja isikukoodi avalikustamine Riigiteataja leheküljel asuvas kohtulahendis oli vastuolus Põhiseaduse ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8 ning minu kohta käivate andmete jätkuv avalikustamine on Põhiseadusega vastuolus.

Google otsingumootoris „xxx“ sisestamise tagajärjel ei kuvata küll otseselt Kaebaja suhtes Riigi Teataja leheküljel avalikustatud kohtulahendit, kuid andmebaasi sisestatud lahendeid on võimalik eraisikutel kopeerida ja moodustada andmebaase (vt käesoleva kaebuse p 2.3).

3.3 Leheküljel <https://cases.legal/en/> minu suhtes tehtud kohtuotsuse ja seal sisalduva nime ja isikukoodi avalikustamine on õigusvastane ja tuleb lõpetada.

Leheküljel <https://cases.legal/en/> on tehtud kättesaadavaks 430 424 Eestis tehtud kohtulahendit, sealhulgas ka aprillis 2016. a jõustunud kohtulahendid. Antud lingil xxx on avaldatud minu suhtes 2014. a tehtud kohtuotsus, mis sisaldab ka isikukoodi ja nime.

Andmekaitse direktiivi artikli 8 lõige 5 kohaselt õigusrikkumiste, süüdimõistvate kohtuotsuste ja turvameetmetega seotud andmeid võib töödelda ainult ametivõimude kontrolli all või juhul, kui siseriikliku õigusega on ette nähtud sobivad spetsiifilised tagatised, erandite kohaselt, mida liikmesriigid võivad lubada nimetatud tagatise käsitlevate siseriiklike sätete põhjal. Süüdimõistvate kohtuotsuste täielikku registrit võib pidada siiski ainult ametivõimude kontrolli all. Sama direktiivi artikli 17 lg 1 kohaselt liikmesriigid näevad ette, et vastutav töötleja peab rakendama vajalikke tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid kaitsmaks isikuandmeid juhusliku või ebaseadusliku hävitamise või juhusliku kaotsimineku, muutmise, ebaseadusliku avalikustamise või juurdepääsu eest, eelkõige juhul, kui töötlemine hõlmab andmete edastamist võrgu kaudu, ning igasuguse muu võimaliku ebaseadusliku töötlemise eest.

Rõhutan, et erialakirjanduses on samuti märgitud, et süüdimõistvate kohtuotsuste täielikku registrit võib pidada ainult ametiasutuse järelevalve all²⁹.

Riigikohus on lahendites nr 3-3-1-85-15 p 18, 3-3-1-3-12 p 23 ja 3-2-1-159-14 p 14 märkinud, et IKS § 11 lg-st 1 ei tulene, et juba avalikustatud isikuandmete uueks töötlemiseks ei pea olema seaduslikku alust.

Kuigi ajakirjanduses on märgitud, et riigi kohtulahendite andmebaas on otsingumootorite indekseerimisele suletud³⁰, siis see ei kehti millegipärast sellistele andmebaasidele nagu vlex ja legal.case.

Leheküljel <https://cases.legal> süüdimõistvaid kohtuotsuseid avalikustab eraisik ja on sellest tulenevalt õigusvastane.

²⁹ Vt <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9565-2015-INIT/et/pdf> ;

³⁰ Rain Pruul. Hispaania firma äritseb Eesti kohtulahenditega. Kättesaadav <http://ekspress.delfi.ee/kuum/hispaania-firma-aritseb-est-kohtulahenditega?id=32860695>.

Õigusvastane on ka Eesti riigi justiitsministeeriumi kaudu tegevus kohtulahendite säilitamisel Riigi teataja leheküljel viisil, mis võimaldab eraisikul (<https://cases.legal>) kõiki Riigi Teataja leheküljel avalikustatud lahendeid kopeerida ja luua iseseisev andmebaas <https://cases.legal>, milles kajastatud kohtulahendid (Eesti kohta on avalikustatud 430 424 lahendit- sealhulgas minu suhtes tehtud kohtulahend ning Eesti on seitsmendal kohal lahendite TOP-s) on Google otsingumootorit kasutades kõigile kättesaadavad. Sarnaseid probleeme on ka teistel Eesti kodanikel (vt <https://www.juristaitab.ee/forum/viewtopic.php?f=23&t=4591>).

Seega ei toimu kohtulahendite registri pidamine ametiasutuse järelevalve all.

Kaebaja leiab, et lingil kättesaadav teave on avalikustatud Kaebaja loata ja tehtud kättesaadavaks piiramatul arvuga isikute ringile.

Isikuandmete (isikukoodi ja nime) avaldamiseks ei ole Kaebaja luba andnud. Isikuandmete kaitse seaduse § 11 lg 3 kohaselt andmesubjektil on õigus igal ajal nõuda isikuandmete avalikustajalt isikuandmete avalikustamise lõpetamist.

Kaebaja on esitanud veenvad argumendid selle kohta, et Eesti õigusaktid on vastuolus PS ja Inimõiguste konventsiooniga.

Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-84-12 leidnud, et kui vastustaja leiab, et seadusandja on jätnud tingimuste kehtestamisel osa huve kaalumata või on neid kaalunud ebaõigesti, on tal võimalik algatada seaduseelnõu olemasoleva regulatsiooni parandamiseks.

VAIDE ESITAJA NÕUE

1. AKI väljastaks minu kaebuse lahendamise kohta kaalutusvigadeta haldusakti.
2. Teha isikuandmete avaldajale või vastava riigi järelevalveasutusele ettepanek/ettekirjutus isikuandmete avaldamise lõpetamiseks interneti leheküljel xxx.
3. Teha justiitsministeeriumile ettekirjutus kohtulahendite Riigi Teataja lehelüljel säilitamiseks viisil, mis ei võimaldaks eraisikutel kõiki lahendeid automaatselt kopeerida ja moodustada andmebaase, mille pidamiseks puudub legitiimne eesmärk.

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI PÕHJENDUSED:

1. Andmekaitse Inspeksioon on järelevalveasutus, mis peab teostama oma pädevuse piires järelevalvet selle üle, et täidetakse kehtivaid õigusakte Eesti Vabariigi territooriumil.

Antud juhul sätestab isikuandmete kaitse seaduse § 2 lg 2, et seadust kohaldatakse kriminaalmenetlusele ja kohtumenetlusele menetlusseadustikes sätestatud erisustega. Märgitud paragrahvi sisuline tähendus on see, et isikuandmete kaitse seadus on üldseadus ja menetlusseadustikud on eriseadused. Õiguse rakendamise põhimõtte *lex specialis derogat legi generali* (eriseadus tühistab üldseaduse), kohaselt rakendatakse isikuandmete töötlemisel menetlusseadustikes sätestatud erisusi. Andmekaitse Inspeksioon on selgitanud 22.06.2016 teates, et: *Eestis on kohtulahendid avalikustatud Riigi Teataja võrgulehel, kust portaal on selle võtnud taaskasutusse. Teie isikuandmeid sisaldavkohtulahend on avalik ning leitav Riigi Teatajast vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 408¹. ... Riigi Teatajat annab välja Justiitsministeerium Riigi Teataja seaduse alusel.*

Kriminaalmenetluse seadustiku § 408¹ sätestab jõustunud kohtuotsuse ja -määruse avalikustamise korra. Nimetatud paragrahv sätestab, et jõustunud kohtuotsus ja jõustunud kohtumäärus, millega menetlus lõpetatakse, avalikustatakse selleks ettenähtud kohas arvutivõrgus, välja arvatud juhul, kui kriminaalasjas, milles kohtumäärus tehti, jätkub kohtueelne menetlus. Avaldatud kohtulahendis avalikustatakse süüdistatava nimi ja isikukood, isikukoodi puudumisel sünniaeg.

22.06.2016 teates on ka ühemõtteliselt toodud välja asjaolu, et kriminaalmenetluse seadustiku § 408¹ märkitud „selleks ettenähtud koht“ on Riigi Teataja, mida annab välja Justiitsministeerium Riigi Teataja seaduse alusel.

Täiendavalt märgime, et vastavalt karistusregistri seaduse § 28 asendatakse pärast isiku karistusandmete kustutamist registrist avalikustatud kohtulahendites või muudes registrisse kandmise aluseks olnud ametnike avalikustatud otsustes isiku nimi initsiaalide või tähemärgiga.

Isiku nime ei asendata, kui isik on süüdi mõistetud karistusseadustiku §-s 89–93, 95–112 või 114, § 133 lõikes 2, § 134 lõikes 2, §-s 135, 141 või 142, § 143 lõikes 2, § 143¹ lõike 2 punktis 1, §-s 144–146, 175–179, 184, 185, 187, 237, 255, 256, 268, 394, 403–405, 414, 415 või 418 sätestatud süüteo toimepanemise eest.

Seega toimub kohtuotsuste avalikustamine seaduse alusel (IKS § 11 lg 1), mille puhul on isiku õigused garanteeritud sama paragrahvi järgnevatel lõigetel.

Avalikustamise juhtudel, kui avalikustaja ei asu Eesti Vabariigi territooriumil on Andmekaitse Inspektsioon 22.06.2016 menetluse alustamatajätmise teates ammendavalt selgitanud, millised on võimalused oma õigusi Google´s ja/või võrgulehel *cases.legal* avalikustatu puhul rakendada.

Märgime, et vaides on kaebuse eset laiendanud ja esitatud nõue, et Andmekaitse Inspektsioon peaks lisaks andmete avalikustajale tegema ettepaneku/ettekirjutuse avaldaja asukohariigi asjaomasele asutusele. 22.06.2016 menetluse alustamatajätmise teates toodud selgitused on asjakohased ka selle nõude puhul. Tulenevalt territoriaalsuse põhimõttest ei saa Andmekaitse Inspektsioon anda kohustavaid haldusakte oma jurisdiktsiooni alt väljas asuvatele adressaatidele.

Tulenevalt eeltoodust ei tühista Andmekaitse Inspektsioon toimingut, millele vaie esitati täies mahus.

2. Mis puudutab vaides esitatud nõuet teha Justiitsministeeriumile ettekirjutus kohtulahendite Riigi Teataja leheküljel säilitamiseks viisil, mis ei võimaldaks eraisikutel kõiki lahendeid automaatselt kopeerida ja moodustada andmebaase, mille pidamiseks puudub legitiimne eesmärk, siis selles osas uuendab Andmekaitse Inspektsioon järelevalvemenetluse.

/allkirjastatud digitaalselt/

Merit Valgjärv
juhtivinspektor
peadirektori volitusel